

Nr 237.

Av herr **Lundell**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 2, med förslag till övergångsstat för budgetåret 1937/38.

Det behov av medel, varför täckning begäres av innevarande riksdag, är angivet i tre olika propositioner.

I. prop. nr 8 med förslag till tilläggsstat för 1937/38.

II. prop. nr 2 med förslag till övergångsstat för 1937/38.

III. prop. nr 1 med förslag till riksstat för 1938/39.

Totalsummorna av däri föreslagna anslag framgå av följande tablå i miljoner kronor:

	I	II	III	I+II+III	1937/38	1936/37
Egentliga statsutgifter ..	6,8	1,7	1 181,2	1 189,7	1 091,9	967,3
Skattemedel till nya investeringar	2,9	—	27,4	30,3	16,6	10,8
Skattemedel till avlösning av lånemedel	—	121,9	—	121,9	80,9	143,1
Driftsbudget	9,7	123,6	1 208,6	1 341,9	1 189,4	1 121,2
Totala nya investeringar..	14,2	50	208,8	273,0	142,7	127,3

I kolumnerna till höger äro lämnade i huvudsak jämförbara uppställningar av riksstaterna för det pågående och för det senast avslutade budgetåret. Dock är att märka att i 1938/39 års riksstat 46,5 milj. kr. från folkpensioneringsfonden och 5,4 milj. från statens pensionsfonder passera över driftsbudgeten liksom i 1937/38 års riksstat 46 milj. från folkpensioneringsfonden. Bortser man från dessa belopp blir tillväxten i egentliga statsutgifter på två år c:a 170 milj. kronor. Denna starka stegring är till övervägande del lokaliserad till fjärde, femte och åttonde huvudtitlarna, och den sträcker sig i fråga om fjärde och femte huvudtitlarna ytterligare ett resp. två budgetår tillbaka i tiden.

I fråga om fjärde huvudtiteln är stegringen ett uttryck för en sent omsider återvaknad känsla av ansvar för landets frihet och oberoende. Försvarsviljan är dock i betydande utsträckning ensidigt orienterad, och man har anledning fråga sig, huruvida någon förstärkning av försvaret överhuvud kommit till stånd, därest vi haft sovjetstater åt flera håll än åt öster.

Stegringen under åttonde huvudtiteln beror till en del på överflyttning av skolkostnader från kommunerna till staten. Till en annan del beror den på ökade löner till lärarpersonalen och på kostsammare lokaler och materiel. Till en tredje del beror den slutligen på utökad undervisning. Huruvida denna tredje del också kommer att resultera i en i medeltal stegrad kun-

skapsnivå hos årsklass efter årsklass, som lämna undervisningsanstalterna bakom sig, därom vet man ingenting bestämt. Undervisningsresultatet beror ju till stor del på huruvida den undervisade kan bringas till självverksamhet; och i vad mån detta lyckas beror ej på antalet lektionstimmar eller på lokalens och materielens modernitet.

Stegringen slutligen på femte huvudtiteln med social hjälp av olika slag är givetvis avsedd att hos den som får hjälpen med hjälpbidragets belopp stegra levnadsstandarden utöver vad den annars skulle vara. Någon ren addition kan man emellertid ej räkna med. Den egna arbetsprestationen för att hålla levnadsstandarden uppe faller säkerligen, och detta av två orsaker. Dels emedan en sänkning av den egna prestationen med t. ex. 30 kronor tillsammans med ett bidrag om 100 kronor ändock ger 70 kronor bättre standard än förut. Dels emedan en sänkning av den egna prestationen ned under en viss gräns kan vara villkoret för att överhuvud få något bidrag. — Det skulle ha stort intresse att veta, huruvida 10 milj. kronor använda för sociala bidrag ge en standardstegring om 6 milj. netto eller om 5 milj. netto, eller mindre, eller mera.

Detta beträffande den stegring i budgeten som skulle vara uttryck för den mycket omtalade förhöjda militära, kulturella och sociala standarden i samhället.

De investeringar som föreslås i budgetens tre delar fördela sig sålunda:

	I+II+III	1937/38	1936/37
Statens affärsverksfonder	96,1	79,2	56,1
Riksbanksfonden	50,0	—	—
Luftfartsfonden	0,4	—	—
Statens allm. fastighetsfond	10,6	12,9	9,9
Statens utlåningsfonder	24,8	38,0	50,7
Fonden f. låneunderstöd	2,5	—	—
Fonden f. statens aktier	0,1	—	1,3
Fonden f. förslag till statsverket	88,5	12,6	9,3
	273,0	142,7	127,3

Investeringarna i närmast föregående riksstater äro för jämförelse uppförda i kolumnerna till höger.

Tydligen är slutsummans stegring sedan föregående år ofantlig. Om man emellertid fråndrager de 50 milj. till riksbanksfonden, de 70 milj. till upphandling för reservförråd och de 3 milj. förskott å lotterimedelsfonden, vilka anslag samtliga äro av speciell karaktär, så kvarstå 150 milj., ett belopp av ungefär samma höjd som fjolårets.

Av dessa 150 milj. avse 15,2 milj. engångskostnader för försvarsväsendets byggnader. Dessa kunna naturligtvis i nuvarande spända internationella läge icke uppskjutas utan måste uppföras snarast möjligt. Man har emellertid anledning beklaga att det drog så långt ut på tiden innan enighet

kunde vinnas om att landets försvarsanordningar behövde förstärkas. En hel del byggnader och materiel hade annars kunnat färdigställas under lågkonjunkturen, varvid dels gynnsam effekt nåtts mot arbetslösheten och dels anskaffningskostnaderna blivit betydligt lägre.

Beträffande investeringen i statens affärverksfonder, statens allmänna fastighetsfond och till en del statens utlåningsfonder måste till en del göras samma anmärkningar som i fjol i motionen II:314 beträffande då föreslagna investeringar. Konjunkturen i vårt land är ännu så god, att arbeten, som tåla att skjuta på ett eller annat år, gärna kunna vänta. Högkonjunkturen är visserligen icke så tillspetsad som för ett år sedan, och materialprisen ha gått tillbaka åtskilligt. Sysselsättningen är emellertid så god att dröjsmål med leveranser säkerligen komma att inträffa, och i sådana fall kunna även motsvarande anslag i stället gå på nästa budget.

Stora reservationer å tidigare anslag finnas. Den 30 juni 1937 sålunda 139,9 milj. av skattemedel och 133,8 milj. av lånemedel. Till den 31 december 1937 hade reservationerna av lånemedel vuxit till 198,0 milj. Till denna summa uppgick således vid årsskiftet av föregående riksdagar beviljade men ännu icke lyftade lånemedelsanslag. En stor del av denna summa kommer säkerligen att kvarstå ännu vid innevarande budgetårs slut och hade då tydligen i viss utsträckning i fråga om anvisandet kunnat stå över till innevarande riksdag. — Statsregleringsfondens fordran av riksgäldsverket, utom reservationer av lånemedel, uppgick den 30 januari 1936 till 290 milj., den 30 juni 1937 till 365 milj. och den 31 december 1937 till 400 milj.

Om man menar allvar med talet om konjunkturutjämning genom statens investeringspolitik är det säkerligen skäl i att under högkonjunktur hålla tillbaka lånemedelsanslagen mera än som skett i nu löpande budget och i det föreliggande budgetförslaget.

Om man sedan går över till granskning av förslagen om s. k. »avskrivningar» vilka äro sammanförda till övergångsstaten, så stötes man först av bristen på en enhetlig och klar terminologi, vilken brist förut påtalats av undertecknad i motionen II:482 till fjolårets riksdag i anledning av förslaget om förändrad budgetuppställning. Ordet avskrivning eller nedskrivning användes såväl till att beteckna anslag av skattemedel, till avlösning av lånemedel som till att beteckna nedskrivning av en tillgångs bokförda värde i penningar som även till, tyckes det, att beteckna ren avsättning av skattemedel till en fond i penningar. En sådan oklarhet i uttryckssättet gör naturligtvis en framställning mera svåräst än som behövde vara fallet, och en övergång till en klarare terminologi vore synnerligen önskvärd. Statsutskottet framhöll också i sitt utlåtande nr 151 önskvärdheten av att *den nya riksstaten med avseende på uppställning, använda anslagsrubriker och övriga beteckningar erhåller högsta möjliga grad av klarhet och översiktighet.*

De operationer, varom förslag framlägges i övergångsstaten, avse att

skaffa ett riktigt och klart utgångsläge vid övergången till den nya budgetuppställningen, och departementschefen önskar därvid få de bokförda värdena å statens olika kapitalfonder nedjusterade till värden som kunna anses vara i finansiell mening räntabla. Denna önskan är naturligtvis formellt välbefogad, men närmare eftertanke visar att det är så gott som omöjligt att avgöra vilka värden som i så fall vore de riktigaste. De räntabla värdena skulle ju kapitaliseras fram ur nettoavkastningarna, men avkastningen av en tillgång liksom utsikterna till avkastning ändrar sig så hastigt från det ena året till det andra, beroende på olika handhavande av fonderna och på skiftande konjunkturer. I fråga om statens affärsverk är att märka, att de i betydande utsträckning inneha monopol i sin bransch, och vad de avkasta beror i vidaste utsträckning på de taxor statsmakterna gå in för. Vissa av affärsverken äro vidare stadda i stark expansion, så att de nya riksstatsmedel, som år efter år investeras i dem, äro av samma storleksordning som de avkastningar, som från samma verk uppföras å riksstatens inkomstsida. Vad som i sådant läge bör betraktas som verklig nettoavkastning är omöjligt att avgöra. Åtskilligt av det som här bekostas med ständigt nytillskjutna investeringsmedel skulle kanske inom ett privatägt företag anses böra bekostas med egna medel, innan någon nettoavkastning kunde redovisas. Vad slutligen angår statens allmänna fastighetsfond är det tydligt att räntabilitetsvärde och nettoavkastning för t. ex. ett sinnessjukhus bli godtyckligheter inom skäligen vida gränser. Där skulle väl bl. a. övervägas vad dessa sinnessjuka vid ett annat vård sätt kunde förorsaka det allmänna för utgifter.

Det är vidare tydligt att de värden å statens olika kapitalfonder som nu efter justering kunna bli upptagna i rikshuvudboken efter några år kunna visa sig för låga eller för höga utan att man därför kan tänka sig att det för varje år bör jämkas därå. Vilket utgångsläge som nu bestämmes är då ej heller av så oerhörd stor betydelse. — Det lämpliga torde väl sedan vara att inrikta sig på att, i ungefärlig överensstämmelse med vad som sker vid enskilda företag, sådana år då årsresultatet, d. v. s. här skatteunderlaget och budgetutfallet, så medger avlösa en del lånemedel med skattemedel, och detta oavsett om värdeminskning ägt rum under mellantiden eller icke. S. k. dolda tillgångar kunna icke innebära någon olägenhet.

Vad nu angår de olika operationer som departementschefen föreslår till genomförande å övergångsstaten så torde icke något särskilt vara att invända mot att skattemedel tillföras riksgäldsverkets fond till det belopp som motsvarar å dess avskrivningskonto upptagna lånemedelsförluster (p. 15).

Vad därefter angår frågan om avlösning av de 5 milj. kronor lånemedel som äro utlämnade såsom aktiekapital i Svenska spannmålsaktiebolaget (p. 14) så förefaller den frågan vara väl tidigt väckt. Det är visserligen sant att eventuell vinst som bolaget för närvarande kan redovisa icke kan jämföras med löpande vinst i vanlig bemärkelse. Varåt utvecklingen kan komma att gå är emellertid på detta område ännu ovisst. Därjämte är att

märka att bolagets kapital icke kan på något sätt anses vara helt eller delvis förbrukat, och ett avlösande av lånemedel med skattemedel kan därför ej anses motiverat.

I fråga om avlösning av 20 milj. kronor lånemedel i statens allmänna fastighetsfond (p. 13) är det svårt att i avvaktan på bebådad särskild proposition i ämnet göra klart för sig huru detta är avsett. När riksdagen år 1935 beslöt bilda en statens allmänna fastighetsfond så sammanfördes ju dit en stor mängd staten tillhöriga fastigheter, som bekostats med skattemedel och icke förut blivit upptagna i statens bokföring såsom tillgångar. Fastighetsfonden innehöll således från början endast skattemedel. Därefter har fonden i riksstaterna för 1935/36, 1936/37 och 1937/38 tillförts inalles 29,9 milj. i lånemedel. Att av dessa lånemedel nu avlösa 20 milj. är givetvis meningslöst, så vitt icke meningen vore att återgå till att såsom förut helt bekosta dessa byggnader med skattemedel. Meningen torde emellertid ej vara denna utan i stället att göra en större avsättning till de förnyelsefonder i penningmedelsform, som mötte mycken gensaga vid fastighetsfondens bildande. Det torde också vara en ganska orimlig anordning att samtidigt som byggnaderna, som äro av alla åldrar, 100-åriga och nybyggda om vartannat, äro i full användning, börja avsätta kontanta förnyelsefonder om såsom beräknat $1\frac{1}{2}$ % av byggnadsvärdet pr år, fonder som alltså på 66 år böra gå upp till sammanlagda värdet av statens alla på fastighetsfonden uppförda byggnader (exclusive markvärden). Då dessa förnyelsefonder äro utlånade åt riksgäldskontoret innebära de en extraordinär amortering av statskulden utåt.

Även åtskilliga andra transaktioner varom förslag framläggas i övergångsstaten ge anledning till befogade erinringar. Bl. a. gäller detta omföringen av riksbankens avbetalningslånefond.

Härmed får jag anhålla,

att riksdagen vid behandlingen av förslaget till övergångsstat ville beakta de erinringar som beträffande densamma i det föregående blivit framställda.

Stockholm i januari 1938.

T. V. Lundell.

